

A HIMNUSZT AZÉRT...

1958-ban, amikor a feleségem még csak épphogy megszületett, én már első osztályba jártam. Az osztálytársak nagyobb részével korábbról nem ismertük egymást. A jászliban, ahogy a kisdédóvót nevezték akkoriban, valami másfél évet kellett szolgálnom, de elsős osztálytársaim közül mindössze néhány gyerekről maradtak oda kötődő emlékeim. Így az ismerkedés, a barátkozás a többséggel érthető módon eléggé nehezen ment. Volt köztünk öt-hat cigánygyerek is, akik viszont kimondottan kedveltek engem, s az első osztály végén készült csoportképen az utolsó sorban, egyikükkel összebújva, karjával vállamon találok magam.

De volt ebben az elsős akolban egy fiú, mindegyiküinktől csendesebb, észrevétlenebb. Bennem elsősorban azért keltett feltűnést, mert a neve semmiképp nem illett a környezetünkben megszokott családnevekhez. Kelcsej Péternek hívták, s én egy darabig csak ízlelgettem, próbáltam értelmezni a szokatlan nevet. Aztán kiderült, hogy az apja más családnevet visel, mert orosz, s a gyerek bizonyára az otthoni kétnyelvűség okán nem képes felszabadultabban viselkedni. Egy napon aztán a nagyszünetben a körünkhöz csapódott egy negyedik fiú, s a Kelcsej név hallatán, mert általában vezetékneven szólítottuk egymást, érdeklődve fordult Péterhez. – Nem Kölcssey vagy te véletlenül? Az egy nagy magyar költő volt. Tudtad? Bevallom, én sem hallottam még akkor a Himnusz alkotójáról, Péter pedig teljes értetlenséggel pislogott, majd annyit mégis kinyögött, hogy az anyját valóban Kölcssey Jolánként emlegetik. Ez a gyerek, bármennyire kár volt érte, képtelen volt a tanulásra, ezért eléggé hamar elmaradt az iskolából. Azóta szinte semmit sem hallottam felőle, a nevét azonban képtelenség feledni.

Tanári pályafutásom jó része a Brezsnjev-korszak idejére esik, amikor a szakhatóság a pártideológiával való feltétlen lojalitást és a szocialista hazafiságra való nevelést várta el az iskolától. Az irodalmi tankönyvek a forradalmi hagyományok magasztalásában jeleskedő Zalka Mátéra, Illés Bélára, Hidas Antalra koncentráltak, s valódi klasszikusaink (Ady, József Attila, Radnóti) munkásságából is az internacionalista és antifasiszta eszmékhez köthető művek magasztalását tekintették elsődlegesnek. De ez még hagyján. A nyolcadikos tankönyv például Bánk bán legfőbb jellembeli fogyatékoságaként azt teszi szóvá, hogy nem ismerte fel a dolgozó tömegekben rejlő forradalmi potenciált, s a velük való szövetség helyett az egyéni terrort választotta. Mellesleg a tankönyvszerző szerint ugyanez a taktikai hiányosság okozta Petőfi Apostolának is a végzetét.

Kölcseyt illetően elmondható, hogy ott volt ugyan a tantervben, de érettségi tételként soha nem szerepelt, a *Himnusz* elsumákolásáért pedig inkább járt dicséret, mint dorgálás. Én akkor magyar szakos tanárként mégis úgy döntöttem, hogy Vörösmarty *Szózata* mellett a *Himnusz*t is számon kérendő memoriterré teszem. Ha ez valakinek szemet szúrt volna, a memoriterek számonkérésével a nemzettudat elmélyítése helyett a szókincsfejlesztés, a nyelvi kifejezőkészség gyakorlásának fontosságára tudtam volna hivatkozni, de ilyesmire nem került sor.

Aztán – hosszú küzdelmek árán – mégiscsak eljutottunk a rendszerváltás kapujához. A *Himnusz* születésnapját 1989-től a magyar kultúra napjaként ünnepeljük, s a Kölcsey Társaság 1992 szeptemberében névadójának színvonalas, bronzból készült domborművével ajándékozta meg Beregszász városát. Bíró Lajos nagyszerű alkotása a postahivatal falán lett elhelyezve annak emlékezetére, hogy Kölcsey hetente kocsizott át Csekéről a hozzá legközelebbi postahivatalba a nevére érkezett küldeményekért. Nagyjából ez idő tájt az ungvári magyar tannyelvű középiskola tanári kara és tanulói úgy döntöttek, hogy a *Himnusz* minél kifejezőbb és művészebb előadásáért jobblelkű diákjaikat az év első hónapjának 22. napján nemes versenyre szólítják. Na, tessék! Ha nem is ily szervezeten és látványosan, de Mezőváriban ezt már a '80-as években is gyakoroltuk, s ennek tekintetében az ungváriak himnuszmondó vetélkedője mi más lehetne, mint az Idő elismerő bólintása? De ne hallgassuk el azt sem, hogy húsz évvel ezelőtt Adam Mickievicz *Ősök* című darabjának bemutatásával a beregszászi magyar színház művészei helyeztek értékes diadémot nemzeti kultúránk homlokára. Az előadás egyben a darab magyar ősbemutatója volt, és Mickievicz magyar megszólaltatója, a személyesen jelenlévő Bella István elégedetten nyugtázhatta, hogy a színészi produkciók és a rendezői értelmezés az ezredforduló aktuális mondandóival tudott a nézőkhöz szólni. Mellesleg engem ért akkor a tisztesség, hogy rövid bevezetővel hangoljam a közönséget a darab befogadására.

A magyar kultúra beregszászi méltatása ez alkalommal – az ukrán járványügyi óvintézkedések miatt – kissé csúsztatva, január 28-án került megrendezésre. Tömegre nem számítottunk sem a Kölcsey-emléktábla koszorúzásánál, sem az Európa-Magyar Házban szervezett értelmiségi fórumon. A *Himnusz*t azért (az emléktáblánál voltunk hozzá annyian) mindenképpen elénekeltük, az értelmiségi fórum kezdetén pedig színművész tolmácsolásában hallhattuk nemzeti imánkat.

Vári Fábrián László